

Кирилюк М.А.
канд. філол. наук. доцент
кафедри теорії та практики іноземних мов
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

СУЧАСНА НІМЕЦЬКА ЛІНГВОДИДАКТИКА: ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Передусім слід зауважити, що науковий статус лінгводидактики (ЛД), як і інших фахових дидактик (у нас методики викладання навчальних дисциплін) до цього часу є предметом наукових дискусій, причиною чого деякою мірою є певна гетерогенність цієї наукової галузі: має вона своїм призначенням проектування успішного навчання мови, чи ЛД оцінюється як суто емпірична дисципліна, яка лише описує, як, кого і чому навчають.

На думку німецьких дослідників у цій галузі (*Ursula Bredel, Hartmut Günter, Peter Klotz, Jakob Ossner, Gesa Siebert-Ott*), авторів сучасних підручників з німецької лінгводидактики, від цієї наукової галузі, можна і слід очікувати внесок у розв'язання практичних завдань, а не пропозицію готових рішень, сприяння тому, щоб приймалися раціональні та зрозумілі рішення, спрямовані на вдосконалення навчального процесу [1,2].

Метою даної статті є з'ясування специфіки німецької лінгводидактики з огляду на історичні та соціокультурні особливості Німеччини, як і сучасні тенденції її розвитку, що закладаються в навчальний процес підготовки вчителів в університетах та педагогічних вищих навчальних закладах, як запорука успішної їх реалізації в процесі навчання німецької мови.

Однією з таких особливостей є той факт, що вся історія німецької ЛД засвідчує тісний її зв'язок із суспільно-політичним устроєм держави того чи іншого історичного періоду. Кожного разу в сфері німецької мови ситуація відрізнялася від такої у Франції, Англії та Іспанії. Мовна ситуація в названих країнах складалася по-іншому, оскільки ще з Пізнього Середньовіччя тут виникають єдині національні держави - чи існувала тенденція до їх створення – з очевидними політичними та культурними центрами. Лише в 19-20 ст. ці мови

також стають плуріцентричними, оскільки колишні колонії цих держав сформувалися як окремі політичні та культурні спільноти з особливим мовним вжитком (напр.: американський чи австралійський варіанти англійської мови).

Щодо німецької мови, то вона з самого початку характеризувалася як плуріцентрична. Як паралельні існували політичні структури від великих на кшталт габсбургської монархії (де розмовляли поряд з німецькою також чеською, угорською, польською та іншими мовами) до середніх за розміром Баварії, Саксонії, Пруссії чи зовсім невеликих герцогств як Саксонія-Ваймар. Це привело наряду з іншим до великої мовної різноманітності.

Об'єднання Німеччини в той чи інший період привертало увагу до мови як засобу національного самоутвердження. Таким було, наприклад, підкреслення вагомості німецької мови на протигагу іншим мовам як компенсація недостатньої політичної і культурної ваги німецькомовних областей порівняно з Францією і Англією [2, 20].

З іншого боку, з точки зору дидактичної домінувало припущення, принципово відмінне від сьогоднішнього уявлення, що людина спочатку повинна підростати як одномовна і що вивчення іншої мови має розпочинатися десь з 11-річного віку. В цій позиції проглядається вплив вживаного німецьким мовознавцем Лео Вайсгербером терміном „*Muttersprache*“ (букв. материнська мова), що прирівнюється до поняття «рідна мова». Але насправді в цьому виразі більшою мірою присутнє значення першої мови людини, мови, яку вона починає вивчати з дитинства. Однак фактично така рідна мова виявляється в практиці навчання ідентичною національній мові (*Landessprache*) відповідної держави і таким чином мовою навчання в школі – також і для дітей, котрі дома розмовляють іншими варіантами німецької мови чи навіть іншими мовами. Очевидно, що таким чином нехтуються проблеми мовної варіативності і зазнають певного утиску багато дітей, які розмовляють на діалектах.

З урахуванням вище означеного вважається за доцільне останнім часом відмовитися від терміну „*Muttersprache*“ (рідна мова), а замінити його більш нейтральним „*Erstsprache*“ (перша мова), оскільки, наприклад, при одночасному

оволодінні в сім'ї – в умовах білінгвізму - з раннього дитинства двома мовами мова матері протиставляється мові батька, хоча і та і інша по суті є рідною для дитини [2, 30]. В цьому контексті слід зазначити також, що ще одним із аспектів, через призму яких прослідковується специфіка німецької ЛД, є виокремлення в підходах рідної мови (*Muttersprache*), другої мови (*Zweitsprache*) та іноземної мови (*Fremdsprache*) [там же].

Говорити і писати «правильною» німецькою стає свого роду справою честі для усіх, в тому числі і в двомовних областях, де витісняються інші мови, тоді як німецька всіяко підтримується. Така тенденція в навчанні до одномовності викликала активну соціолінгвістичну критику. В цьому вбачається перешкода для задекларованих в суспільстві рівних освітніх шансів для різних верств населення [2, 25].

Таким чином, реальністю сучасного навчального процесу є багатомовність, тоді як донедавна шкільні класи вважалися зазвичай одномовними. Насправді більшість учнів живуть в сучасному німецькому суспільстві у співставленні різних мовних варіантів: читання і письмо за мовним стандартом та неофіційне розмовне мовлення; двомовність в німецькомовних регіонах Швейцарії та Ліхтенштейну чи вживання іншої аніж німецька першої мови в родині або правильної стандартної німецької мови в школі та молодіжного сленгу в середовищі однолітків [2, 26]. На таку реальність мультілінгвального суспільства з усвідомленням особливостей дидактичних засад навчання німецької мови як першої, другої та іноземної мови організаційно та науково-методично орієнтуються в процесі їх підготовки в університетах та інших вищих закладах освіти Німеччини майбутні вчителі німецької мови.

Література

1. Didaktik der deutschen Sprache. Ein Handbuch. 2 Bände. Paderborn Schöningh, 2003. - 1 044 S.
2. Ursula Bredel, Hartmut Günter, Peter Klotz, Jakob Ossner, Gesa Siebert-Ott (Hrsg.) Didaktik der deutschen Sprache. Band 1.- 2. Auflage.- Schöning UTB, 2006.
3. Muttersprache 1/ 2006, S. 77- 80.